

TEXTO BILINGÜE

1ª parte: Versión en lengua española ➔

TEXT BILINGÜE

➔ 2a part: Versió en llengua catalana

Recordando los valores de la gimnasia artística femenina

Mireia Tapiador López

Licenciada en Educación Física. INEFC-Barcelona

Palabras clave

gimnasia artística femenina,
valores, deporte minoritario

Introducción

La gimnasia artística femenina es un deporte minoritario. Es un claro ejemplo de aquellas prácticas deportivas que salen a la luz cada cuatro años, con motivo de los Juegos Olímpicos o de los campeonatos del mundo.

Partiendo de esta premisa debemos recordar cuales son los valores que encontramos dentro de un deporte que se apoya en una larga trayectoria histórica. Esto hace que hablemos de un deporte capaz de transmitir todos aquellos valores humanos que, generación tras generación, han ido formando la esencia de una sociedad civilizada, en la cual siempre habrían de estar presentes.

Por este motivo nos tendría que preocupar su práctica minoritaria, intentando explicar los factores sociológicos que intervienen en su estado actual. Uno de los progresos que ha vivido este deporte, a lo largo del tiempo, es la incorporación de la mujer a su práctica. Esta incorporación le aportó unos valo-

res estéticos y plásticos, considerados femeninos, a la vez que ésta exteriorizaba valores tradicionalmente otorgados al hombre, como pueden ser: la fuerza, el valor, el coraje...

Nos hemos propuesto, en primer lugar, entender y rescatar los valores intrínsecos que la gimnasia femenina puede aportar a la formación de la persona. En segundo lugar, trataremos de contestar el por qué de la situación actual, tanto desde el lado de la gimnasia base, como de la gimnasia de alto nivel.

Valores de la gimnasia artística femenina

Como dice el autor Enric Gil: "*El deporte ha sido un elemento vertebrador de la sociedad (...) y es un referente dentro de la evolución de los valores y las preocupaciones del ser humano a lo largo de los últimos siglos...*" (Gil, 2000, p. 11). De la misma manera que los valores deportivos han evolu-

cionado juntamente con el desarrollo de la sociedad¹, cada deporte en particular ha hecho suyos unos determinados valores, dependiendo de los múltiples agentes socializadores que lo influyen. De esta manera, todos los valores humanos que la gimnasia artística femenina engloba, tienen que ver con el contexto histórico en que se desarrollaron.

La cultura deportiva ha ido evolucionando al ritmo que ha marcado la sociedad. Esto ha hecho que pasemos de unos valores tradicionales tan promulgados durante el final del siglo XIX y principios del XX, como pueden ser: *fair play* (juego limpio), amateurismo, competencia, récord, salud, moral de victoria, igualdad y justicia..., a valores típicos de una sociedad moderna y actual: *fair play*, profesionalismo, no-competición, generosidad y solidaridad, salud, aventura, estética corporal... (García Ferrando; Puig; Lagardera, comps., 1998).

En el caso que nos ocupa, encontramos valores sociales y personales como pueden ser: la disciplina, el respeto por los demás, así como el propio cuerpo, la cooperación, la perseverancia, la exaltación de la armonía corporal..., que son consecuencia del Sistema Alemán de Gimnasia, también denominado "Turnen" (Gutiérrez, 1995). El prusiano Friedric Ludwing Jahn fundó esta corriente durante la ocupación de Prusia por las tropas de Napoleón dándole un carácter nacionalista y militar, con una fuerte intención educativa (Abaurrea, 1997).

Basándonos en la evolución de los valores deportivos y en las encuestas de García Ferrando (1997), podemos saber los aspectos que más o menos gustan del deporte y aplicarlo a la gimnasia artística. Vemos que lo que más

complace de la práctica deportiva, es que permite adquirir una buena forma física, tener un ambiente de diversión y entretenimiento, lo que podríamos denominar la dimensión lúdica del deporte. Observemos ahora cuales son los valores que menos gustan del deporte: el profesionalismo, el dinero que se mueve en estos ámbitos, la competición, el culto al campeón y la tensión. Debido a que la misma gimnasia artística se ha vendido como un deporte de competición, muy selectivo y apto, únicamente, para una minoría, entendemos que es por este motivo la gimnasia artística femenina no encaja dentro de los parámetros de la población general. Este deporte no dispone, todavía, de una estructura capaz de promocionarlo y desarrollarlo en la escuela y en el ámbito de tiempo libre y recreación.

Esto lo podríamos resumir en una frase: **la gimnasia artística femenina de alto nivel ahoga la gimnasia artística de base**. Luis Abaurrea nos lo explica: "*La tradición mantenida por su fundador, Friedric Ludwing Jahn: fomentar entre sus discípulos una gimnasia formativa, popular y recreativa, choza con opiniones actuales que consideran la gimnasia artística asequible a unos cuantos y por lo tanto muy elitista. Trabajar con selecciones prematuras sin preocuparse del deporte como medio de formación*". (1997, p. 27).

De esta manera no podemos tomar como única referencia el alto rendimiento de un deporte que también se puede mover con un objetivo lúdico. Realizando un repaso de la historia, nos encontramos con autores como Jahn, Mercurialis (1973), Mandell (1986), Lagardera (1990), Abaurrea (1997), Bourgeois (1998) y Estapé (ed.) (1999), que afirman que este de-

porte aporta valores pedagógicos, morales y éticos como pueden ser: la disciplina, el orden, el respeto a los superiores, la convivencia entre compañeros..., valores propios de una sociedad civilizada, pero mucho más escasos hoy en día.

Uno de los méritos que hemos de atribuir a este deporte tan minoritario, es el hecho de inculcar a sus practicantes los conceptos de ayuda y cooperación, aspectos que son tan importantes para la modalidad masculina como para la femenina: "*El niño es responsable de la seguridad de su compañero al cual protege y ayuda en su acción motriz, entrando en contacto el uno con el otro. Este aspecto crea lazos muy profundos entre los practicantes, en los que la seguridad y la integridad de uno dependen de la eficacia del otro*". (Leguet, 1985, cfr. Estapé, ed., 1999, p. 20).

Por tanto, podemos afirmar que la gimnasia actúa como un deporte individual en momentos muy puntuales, cuando la gimnasta realiza determinados elementos por sí misma o en momentos de competición. Pero durante el resto del proceso de aprendizaje, hemos de hablar de un deporte colectivo, donde el éxito de una compañera es fruto de un trabajo en equipo.

Si consideramos que todos estos valores genéricos son importantes para la formación y consolidación de la persona, debería preocuparnos que un deporte que los engloba a todos, sea tan minoritario. De esta manera situemos la gimnasia de base y la gimnasia espectáculo, cada una en su lugar. Por tanto, es necesario distinguir urgentemente, entre los valores que puede comunicar la gimnasia artística femenina de alto nivel o espectáculo, de los valores que podemos encontrar dentro de la gimnasia artística femenina de base.

¹ El deporte es una construcción social, es decir, que la práctica deportiva se construye dentro del marco de las relaciones sociales de los individuos, de esta manera, el deporte siempre ha estado vinculado a la realidad social y cultural, hasta el punto de transformarse y desarrollarse con ella (Padiglione, 1988; Blanchard & Cheska, 1986; cfr. Medina, 1994).

Son y deberían ser valores muy diferentes.

La gimnasia de alto nivel se mueve gracias a los valores del sistema competitivo: la cultura de la *performance* (la perfección), el *fair play* (juego limpio), la victoria, la ética de Pierre de Coubertin, las federaciones deportivas, los medios de comunicación... Por el contrario, dentro de la gimnasia de base, encontramos aspectos más esenciales de un sistema expresivo: deporte para todos, *having fun* (sentirse bien con uno mismo), deporte como medio de salud... (Puig, 1994).

Intentando entender el por qué de la situación actual

Una vez explicado el predominio de unos valores sobre otros en el mundo de la gimnasia, expliquemos y respondamos una pregunta clave: ¿Cuáles son las causas que hacen que la gimnasia artística femenina actual sea un deporte minoritario? Con el fin de comprenderlo mejor analizaremos los posibles factores que afectan a los ideales de la gimnasia artística femenina de base, y los posibles aspectos que corresponden a la gimnasia artística femenina de alto nivel.

La gimnasia artística femenina de base

La gimnasia artística, formativa en su esencia, debe ser participativa, lo suficientemente sencilla y atractiva para complacer a la juventud, ya que el deporte sin una promoción en los niveles inferiores queda huérfano de practicantes, con lo cual es imposible descubrir talentos que son los que en un futuro configuraran el deporte de élite. En nuestro país, cada vez se plantea menos este tipo de habilidades gimnásticas en las escuelas, y llegan a ser para algunos docentes, desestimadas de su programa por miedo al supuesto riesgo que representan. Todo esto a causa de

la falta de conocimiento de la materia y para querer alcanzar, erróneamente, unos objetivos fáciles y rápidos. Este desconocimiento, provoca la elección de otros contenidos menos complejos. (Estapé, ed. 1999).

Ligado a todo esto encontramos el papel de los *clubs*. El club siente la falta de este deporte a nivel escolar, es por eso que suple con dignidad al colegio en esta labor de iniciación o base del deporte. De esta manera, el futuro de los pilares de la promoción los encontramos en los clubs, ya que el soporte de las escuelas es prácticamente nulo. Los clubs actuales también sufren otras problemáticas como pueden ser: el coste económico de unas amplias instalaciones por falta de practicantes, el paso de una filosofía formativa a una de totalmente selectiva, impuesta de manera constante por los técnicos, falta de entrenadores/as calificados/as, falta de presupuesto para formar y actualizar sus técnicos...

Se hace difícil de entender como una práctica deportiva que se parece tanto a los movimientos espontáneos de los niños, como es el hecho de saltar, equilibrarse sobre un tronco, subir los pies por una pared..., pueda estar tan limitada por el éxito deportivo sin apreciar el gran beneficio que le produce a la persona, la práctica de estas habilidades motrices (Thomas; Fiard; Souillard; Chautemps, 1997).

Debe ser dentro de este contexto donde se encuentran reunidas las futuras gimnastas, buenas y no tan buenas, talentos o simples entusiastas y aficionados, colaborando todos en la formación del ambiente adecuado. Tal vez respetando estos pensamientos, y valorando sus aportaciones, la gimnasia artística femenina se convierta en un deporte atractivo para la mayoría de la población (Abaurrea, 1997).

La base del deporte puede ser, ciertamente, un trampolín social y deportivo en el que los grandes campeones sirven de ejemplo para iniciar el esfuerzo

Fuente: Fotosport, 1990. Roger Ford, Gran Bretaña. Mención FIAP.

de las nuevas generaciones. A partir de aquí, es necesario analizar también el estado de la gimnasia de alto nivel o de espectáculo.

La gimnasia artística femenina de alto nivel

Dentro de nuestro panorama español, han surgido y continúan surgiendo grandes figuras gimnásticas. Éstas han sido, mayoritariamente, fruto de una generación espontánea y no producto de una organización deportiva debidamente planificada: "Los grandes y las grandes gimnastas que tenemos actualmente en España, no son producto de un proceso evolutivo desde la base hasta el alto rendimiento, sino que surgen gracias a una generación espontánea". (Abaurrea, 1997, p. 170). Analicemos cuáles son los posibles factores que repercuten sobre esta gimnasia-espctáculo.

El concepto de *inaccesibilidad* al mundo de la gimnasia es la primera impresión que se recibe al descubrir este deporte. La sociedad desconoce que la gimnasia que se les presenta en los medios de comunicación, es el final de un largo proceso formado por unas etapas de menor a mayor dificultad. A demás, la oportunidad de conocer y practicar la gimnasia artística femenina escolar es pobre o prácticamente nula; esto tiene como consecuencia que "cojer el carro" de este deporte sea, en la mayor parte de los casos, fruto de la casualidad y no de la promoción.

Otro tema que nos debería preocupar es la calidad y la cantidad de los *entrenadores y entrenadoras*. Partimos de una base donde los profesionales y las profesionales, en general, surgen de entre los mismos deportistas que encuentran en el trabajo docente una satisfacción personal al sentirse capaces de trasmitir a los demás sus experiencias (Abaurrea, 1997). Esto, en muchos casos, no garantiza que el personal técnico tenga la formación suficiente para ocupar el cargo que se les otorga. También es conocido por todos los usuarios que trabajan en el ámbito del rendimiento, la diversidad de opiniones que impera entre aquellos/as entrenadores/as que han sido deportistas de élite, pero que carecen de una base teórica, y los que proceden de una amplia formación teórica, pero sin una experiencia que los avale. Todo esto sucede en deportes minoritarios, donde el porcentaje de entrenadores/as es mínimo y el concepto de competencia entre ellos, nulo. Es por eso que este deporte está sufriendo las consecuencias de contar con un personal técnico con una vocación positiva, pero sin recibir a cambio, una buena compensación económica que les permita tener dedicación completa a esta actividad laboral (Puig; Viñas, 1999).

Una importante herramienta de propaganda y difusión del deporte son los *medios de comunicación*, básicos

como una fuente de ingresos en el deporte de alto nivel. Partiendo de la premisa: aquellos deportes que sean más populares entre la población serán aquellos que más interesen a los medios de comunicación, y a la inversa. Por ello, a pesar de la existencia de un elevadísimo número de acontecimientos deportivos que podrían ser el centro de interés informativo, únicamente algunos son de un gran interés para la audiencia. Es curioso ver como durante la temporada 1992-93, se puso de manifiesto que el porcentaje de deporte televisivo protagonizado por las mujeres era únicamente del 4 % (Jones, ed. 1996). Aquello que hace que el público disfrute de una retransmisión deportiva es el seguimiento del resultado (Kopett, 1981, cfr. Durán; García Ferrando; Latiesa, 1998). Así, deportes catalogados como estéticos, artísticos o plásticos, son deportes de los que posiblemente sólo disfrutan aquellos telespectadores/as que entiendan y conozcan a fondo la actividad, juntamente con algunas personas que se sientan atraídas por la visuosidad y la belleza de estos deportes. Es decir, únicamente aquel/la telespectador/a que entienda el deporte podrá vivir y "engancharse" a la retransmisión, debido que estos deportes son de carácter subjetivo y se rigen bajo un código y un reglamento muy complejo. Contrariamente, deportes como el fútbol, el básquet o el atletismo, podrían ser catalogados como deportes sencillos de entender, ya que sólo nos hemos de fijar en el momento que la pelota se introduce dentro de una cesta, portería o en el tiempo que tarda un atleta a recorrer 100 metros.

Hemos de destacar que los medios de comunicación han enmarcado la gimnasia artística femenina en un mundo de sacrificio, anorexia y malos tratos, del que nos será difícil salir, ya que son estos aspectos los que hacen aumentar

la audiencia que es la que da rentabilidad a la retransmisión. Pero no se dan cuenta que la principal perjudicada es la base, iniciación y/o promoción de este deporte.

Reflexión final

Así pues, hablamos de un deporte con un gran abanico de valores que ha ido haciendo suyos en el transcurso del tiempo. Unos valores necesarios en una sociedad moderna como la de hoy. Es por esta razón, que no podemos permitir que esté faltada de una promoción escolar, que los clubs hayan de suplir el papel de las escuelas, que los practicantes encuentren una difícil accesibilidad, que la forma de actuar de los medios de comunicación sea negativa o prácticamente nula... Éstos, junto con la necesaria distinción de valores entre las dos corrientes gimnásticas (de base y de rendimiento) son, posiblemente, factores que no dejan difundir, crecer y evolucionar un deporte que podríamos resumir como: *La proeza dentro de la belleza*. Pero no por esto hemos de negar a las personas la oportunidad de sentir magnesia en la piel. Trabajemos y luchemos por no perder un deporte con un alto porcentaje de humanismo.

Referencias bibliográficas

Abaurrea, L.: *Nueva estructura organizativa de la gimnasia artística en Cataluña, propuesta de una gimnasia para todos* (tesis doctoral), Barcelona: Universidad de Barcelona, Departamento de Teoría e Historia de la Educación, 1997.

Bourgeois, M.: *Didactique de la gymnastique. Gymnastique pour l'élève: la plaisir d'apprendre*. París: Presses Universitaires de France, 1998.

Durán, J.; García Ferrando, M.; Latiesa, M.: "El deporte mediático y la mercantilización del deporte: la dialéctica del deporte de alto nivel", en M. García Ferrando, N. Puig y P. Lagardera (comps): *Sociología del deporte*. Madrid: Alianza Editorial, 1998, pp. 205-227.

- Estapé, E. (ed.): *Las habilidades gimnásticas en el ámbito educativo: el placer de aprender*, Zaragoza: INDE, 1999.
- García Ferrando, M.: *Los españoles y el deporte, 1980-1995*. Valencia: Tirant Lo Blanch, 1997.
- García Ferrando, M.; Puig, N. y Lagardera, P. (comps): *Sociología del deporte*. Madrid: Alianza Editorial, 1998.
- Gil, E.: *Repetició de la jugada. Història social de l'esport a l'Hospitalet*. L'Hospitalet: Centre d'Estudis de l'Hospitalet, 2000.
- Gutiérrez, M.: *Valores sociales y deporte. La Actividad Física y el Deporte como transmisores de valores sociales y personales*, Madrid: Gymnos Editorial, 1995.
- Jones, D.: *Esport i mitjans de comunicació a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya (Centre d'Investigació de la Comunicació) y Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport (Universitat Autònoma de Barcelona), 1996
- Lagardera, F.: *Una interpretación de la cultura deportiva en torno a los orígenes del deporte contemporáneo en Cataluña* (tesis doctoral), Barcelona: Universidad de Barcelona, Departamento de Teoría e Historia de la Educación, 1990.
- Mandell, R.: *Historia cultural del deporte*, Barcelona: Ediciones Bellaterra, s.a., Barcelona, 1986
- Medina, X.: "El deporte como factor en la construcción sociocultural de la identidad", en *Ciencias Sociales y Deporte*, (Investigación social y deporte n.º1), Pamplona: Asociación Española de Investigación Social Aplicada al Deporte, 1994, pp. 143-146.
- Mercurialis, J.: *Arte Gimnástico*. Madrid: I.N.E.F. Delegación Nacional de Educación Física y Deportes. 1973.
- Pieron: *Pedagogía de la actividad física y el deporte*. Málaga: Unisport, Junta de Andalucía, 1986.
- Puig, N. y Viñas, J.: "I després de l'I.N.E.F., què? On treballen els llicenciat esportius", en *Temps de joc*, número 19, 1999, pp. 5-9.
- Puig, N.: "Esport i societat a Catalunya", en *L'Associacionisme i l'esport*, Congrés de l'Esport Català, Secretaria General de l'Esport, 1994, pp. 251-264.
- Thomas, L.; Fiard, J.; Soulard, C. y Chautems, G.: *Gimnasia deportiva de la escuela... a las asociaciones deportivas*, Barcelona: Agonos Lenda, 1997.

GEDE Grup d'Estudi de Dones i Esport

Recordant els valors de la gimnàstica artística femenina

Mireia Tapiador López

Llicenciada en Educació Física. INEFC-Barcelona

Paraules clau

gimnàstica artística femenina,
valors, esport minoritari

Introducció

La gimnàstica artística femenina és un esport minoritari. És un clar exemple d'aquelles pràctiques esportives que surten a la llum cada quatre anys, amb motiu dels Jocs Olímpics o dels campionats del món.

Partint d'aquesta premissa cal recordar quins són els valors que trobem dins d'un esport avalat per una llarga trajectòria històrica. Aquest fet fa que parlem d'un esport capaç de transmetre tots aquells valors humans que, generació rere generació, han conformat l'essència d'una societat civilitzada, en la qual sempre haurien de ser presents. És per això que ens hauria de preocupar la seva pràctica minoritària, i hauríem d'intentar explicar els factors sociològics que intervenen en el seu estat actual.

Un dels progressos que ha viscut aquest esport tot al llarg del temps, és la incorporació de la dona a la seva pràctica. Aquesta incorporació va aportar en aquest esport uns valors estètics

i plàstics, considerats femenins, alhora que exterioritzava valors tradicionalment atorgats a l'home, com ara: la força, el valor, el coratge...

Ens hem proposat, en primer lloc, entendre i rescatar els valors intrínsecos que la gimnàstica artística femenina pot aportar a la formació de la persona. En segon lloc, tractarem de contestar el per què de la situació actual, tant des del vessant de la gimnàstica de base, com de la gimnàstica d'alt nivell.

Valors de la gimnàstica artística femenina

Com diu l'autor Enric Gil: "*L'esport ha estat un element vertebrador de la societat (...) i és un referent dins de l'evolució dels valors i les preocupacions de l'ésser humà al llarg dels últims segles...*" (Gil, 2000, pàg. 11). De la mateixa manera que els valors esportius han evolucionat juntament

amb el desenvolupament de la societat¹, cada esport en particular s'ha fet seus uns determinats valors, depenent dels múltiples agents socialitzadors que l'influeixen. Així doncs, tots els valors humans que la gimnàstica artística femenina engloba, tenen a veure amb el context històric en què es va desenvolupar.

La cultura esportiva ha anat evolucionant al ritme que ha marcat la societat. Això ha fet que passem d'uns valors tradicionals tan promulgats durant el final del segle XIX i principi del segle XX, com poden ésser: *fair play* (joc net), amateurisme, competència, rècord, salut, moral de triomf, victòria, igualtat i justícia..., a valors típics d'una societat moderna i actual: *fair play*, professionalisme, no-competició, generositat i solidaritat, salut, aventura, estètica corporal... (García Ferrando; Puig; Lagardera, comps., 1998).

En el cas que ens ocupa, trobem valors socials i personals com ara: la disciplina, el respecte pels altres, així com pel propi cos, la cooperació, la perseverança, l'exaltació de l'harmonia corporal..., que són conseqüència del *Sistema Alemany de Gimnàstica*, també anomenat "*Turnen*" (Gutiérrez, 1995). El prussià Friedric Ludwing Jahn fundà aquest corrent durant l'ocupació de Prússia per les tropes de Napoleó, i li donà un caire nacionalista i militar, amb una forta intenció educativa (Abaurrea, 1997).

Basant-nos en l'evolució dels valors esportius i en les enquestes de García Ferrando (1997), podem saber els aspectes de l'esport que agraden més o menys i aplicar-ho a la gimnàstica artística. Trobem que el que més complau de la pràctica esportiva, és que permet adquirir una bona forma física, tenir un ambient de diversió i entreteni-

ment, el que podríem anomenar la dimensió lúdica de l'esport. Observem ara quins són els valors que menys agraden de l'esport: el professionalisme, els diners que es mouen en aquests àmbits, la competició, el culte al campió i la tensió.

Atès que la mateixa gimnàstica artística s'ha venut com un esport de competició, molt selectiu i apte, únicament, per a una minoria, entenem que és per això que la gimnàstica artística femenina no encaixa dins dels paràmetres de la població general. En aquest esport no existeix, encara, una estructura capaç de promocionar-lo i desenvolupar-lo a l'escola i en l'àmbit del lleure i la recreació.

Això ho podríem resumir en una frase: **la gimnàstica artística femenina d'alt nivell ofega la gimnàstica artística femenina de base**. Lluís Abaurrea ens ho explica: "La tradició mantinguda pel seu fundador, Friedric Ludwing Jahn: fomentar entre els seus deixebles una gimnàstica formativa, popular i re-creativa, xoca amb opinions actuals que consideren la gimnàstica artística assequible a uns quants i, per tant, molt elitista. Treballar amb seleccions prematures sense preocupar-se de l'esport com a mitjà de formació" (1997, pàg. 27).

Així doncs, no podem prendre com a única referència l'alt rendiment d'un esport que també es pot moure amb un objectiu lúdic.

Fent un repàs a la història, ens trobem amb autors com Jahn, Mercurialis (1973), Mandell (1986), Pieron (1986), Lagardera (1990), Abaurrea (1997), Bourgeois (1998) i Estapé (ed.) (1999), que afirmen que aquest esport aporta valors pedagògics, morals i ètics, com ara: la disciplina, l'ordre, el respecte als superiors, la convivència entre companys..., valors

propis d'una societat civilitzada, però molt escassos avui dia.

Un dels mèrits que hem d'atribuir a aquest esport tan minoritari, és el fet d'inculcar als seus practicants els conceptes d'ajuda i cooperació, aspecte que és tan important per a la modalitat masculina com per a la femenina: "*El nen és responsable de la seguretat del seu company al qual protegeix i ajuda en la seva acció motriu, tot entrant en contacte l'un amb l'altre. Aquest aspecte crea llaços molt profunds entre els practicants, en els quals la seguretat i la integritat d'un depèn de l'eficàcia de l'altre*" (Leguet, 1985, cfr. Estapé, ed., 1999, pàg. 20).

Per tant, podem afirmar que la gimnàstica actua com a esport individual en moments molt puntuals, quan la gimnasta realitza determinats elements per ella mateixa o en moments de competició. Però durant la resta del procés d'aprenentatge, hem de parlar d'un esport col·lectiu, on l'èxit d'una companya és fruit d'un treball en equip.

Si considerem que tots aquests valors genèrics són importants per a la formació i la consolidació de la persona, ens hauria de preocupar que un esport que els engloba tots, sigui tan minoritari. D'aquesta manera, situem la gimnàstica de base i la gimnàstica espectacle, cadascuna al seu lloc. Per tant, cal distingir, urgentment, entre els valors que pot comunicar la gimnàstica artística femenina d'alt nivell o espectacle, dels valors que podem trobar dins la gimnàstica artística femenina de base. Són i haurien de ser valors molt diferents.

La gimnàstica d'alt nivell es mou gràcies als valors del sistema competitiu: la cultura de la *performance* (la perfecció), el *fair play* (joc net), la victòria, l'ètica de Pierre de Coubertin, les

¹ L'esport és una construcció social, és a dir que la pràctica esportiva es construeix dins el marc de les relacions socials dels individus, d'aquesta manera, l'esport sempre ha estat vinculat a la realitat social i cultural, fins al punt de transformar-se i desenvolupar-se amb ella (Padiglione, 1988; Blanchard & Cheska, 1986; cfr. Medina, 1994).

federacions esportives, els mitjans de comunicació... Pel contrari, dins la gimnàstica de base, trobem aspectes més essencials d'un sistema expressiu: esport per a tothom, *having fun* (sentir-se bé amb un mateix), esport com a mitjà de salut... (Puig, 1994).

Intentem entendre el per què de la situació actual

Una vegada explicat el predomini d'uns valors sobre els altres en el món gimnàstic, expliquem i responguem una pregunta clau: quines són les causes que fan que la gimnàstica artística femenina actual sigui un esport minoritari? Per tal de comprendre-ho millor analitzarem els possibles factors que afecten els ideals de la gimnàstica artística femenina de base, i els possibles aspectes que pertoquen a la gimnàstica artística femenina d'alt nivell.

La gimnàstica artística femenina de base

La gimnàstica artística, formativa en la seva essència, ha de ser participativa, prou senzilla i atractiva per a comploure la joventut, ja que l'esport sense una promoció als nivells inferiors queda orfe de practicants, amb la qual cosa és impossible descobrir talents que són els que en un futur configuraran l'esport d'elit.

En el nostre país, cada vegada es planteja menys aquest tipus d'habilitats gimnàstiques a les escoles, i arriben a ser, per a alguns docents, desestimades del seu programa per por al suposat risc que representen. Tot això a causa de la manca de coneixement de la matèria i per voler assolir, erròniament, uns objectius fàcils i ràpids. Aquest desconeixement, provoca l'elecció d'altres continguts menys complexos (Estapé, ed., 1999).

Lligat a tot això trobem el paper dels clubs. El club sent la manca d'aquest esport a nivell escolar, és per això que supleix amb dignitat el col·legi en aquesta tasca d'iniciació o base de l'esport. D'aquesta manera, el futur dels pilars de la promoció els trobem en els clubs, ja que el suport de les escoles és gairebé nul. Els clubs actuals també pateixen altres problemàtiques com ara: el cost econòmic d'unes amples instal·lacions per manca de practicants, el pas d'una filosofia formativa a una de totalment selectiva, imposta de manera constant per tècnics, manca d'entrenadors/es qualificats/des, manca de pressupost per formar i actualitzar els seus tècnics...

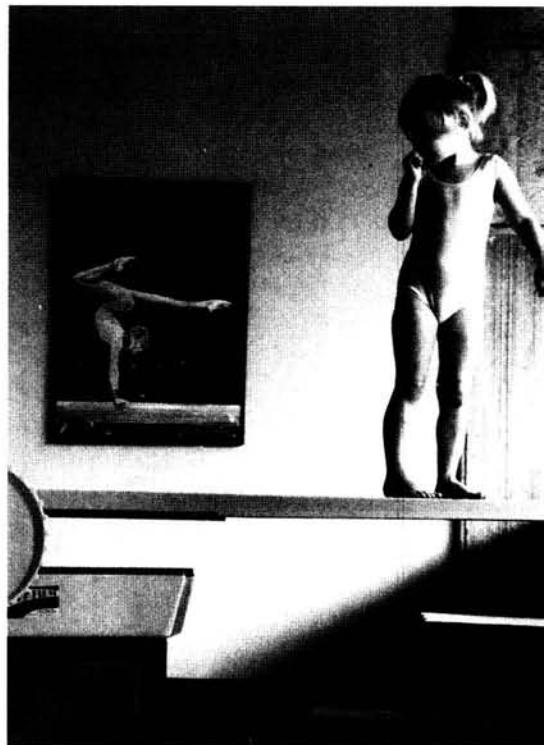
Es fa difícil d'entendre com una pràctica esportiva que s'assembla tant als moviments espontanis dels nens, com és el fet de saltar, equilibrar-se sobre un tronc, pujar els peus per una paret..., pugui estar tan limitada per l'èxit esportiu sense apreciar el gran benefici que li produeix a la persona, la pràctica d'aquestes habilitats motrius (Thomas; Fiard; Soulard; Chautemps, 1997).

Ha de ser dins d'aquest context on es troben reunides les futures gimnastes, bones i no tan bones, talents o simples entusiastes i aficionades, col·laborant tots en la formació de l'ambient esportiu adequat. Potser respectant aquests pensaments, i valorant les seves aportacions, la gimnàstica artística femenina es converteixi en un esport atractiu per a la majoria de la població (Abaurrea, 1997).

La base de l'esport pot ser, certament, un trampolí social i esportiu en el qual els grans campions serveixen d'exemple per a iniciar l'esforç de les noves generacions. A partir d'aquí, cal analitzar també l'estat de la gimnàstica d'alt nivell o d'espectacle.

La gimnàstica artística femenina d'alt nivell

Dins del nostre panorama espanyol, han sortit i continuen sorgint grans fi-

Font: Fotosport, 1990. Roger Ford, Gran Bretanya. Menció FIAP.

gures gimnàstiques. Aquestes han estat, majoritàriament, fruit d'una generació espontània i no producte d'una organització esportiva degudament planificada: "Els grans i les grans gimnastes que tenim actualment a Espanya, no són producte d'un procés evolutiu des de la base fins a l'alt rendiment, sinó que surgeixen gràcies a una generació espontània" (Abaurrea, 1997, 170). Analitzem quins són els possibles factors que repercuten sobre aquesta gimnàstica-espectacle. El concepte d'inaccessibilitat al món de la gimnàstica és la primera impressió que es rep en descobrir aquest esport. La societat desconeix que la gimnàstica que se'ls presenta als mitjans de comunicació, és el final d'un llarg procés conformat per unes etapes de menor a major dificultat. A més, l'oportunitat de conèixer i practicar la gimnàstica artística femenina escolar és pobre o pràcticament nul·la; això té

com a conseqüència que "agafar el carro" d'aquest esport sigui, en la major part dels casos, fruit de la casualitat i no de la promoció.

Un altre tema que ens hauria de preocuper és la qualitat i quantitat dels *entrenadors i entrenadores*. Partim d'una base on els professionals i les professionals, en general, sorgeixen d'entre els mateixos esportistes que troben en la feina docent una satisfacció personal en sentir-se capaços de transmetre als altres les seves experiències (Abaurrea, 1997). Això, en molts casos, no garanteix que el personal tècnic tingui la formació suficient per ocupar el càrrec que se'l/s atorga. També és conegut per tots els usuaris que treballen en l'àmbit del rendiment, la diversitat d'opinions que impera entre aquells/es entrenadors/es que han estat esportistes d'elit, però que es troben mancats d'una base teòrica, i els que procedeixen d'una àmplia formació teòrica, però sense una experiència que les avali. Tot això succeeix en esports minoritaris, on el percentatge d'entrenadors/es és mínim i el concepte de competència entre ells, nul. És per això que aquest esport està patint les conseqüències de comptar amb un personal tècnic amb una positiva vocació, però sense rebre a canvi, una bona compensació econòmica que els permeti tenir una dedicació completa a aquesta activitat laboral (Puig; Viñas, 1999).

Una important eina de propaganda i difusió de l'esport són els *mitjans de comunicació*, bàsics com a font d'ingressos en l'esport d'alt nivell. Podem partir d'una premissa: aquells esports que siguin més populars entre la població seran aquells que més interessin els mitjans de comunicació, i a la inversa. És per això que malgrat l'existència d'un elevadíssim nombre d'esdeveniments esportius que podrien ser el centre d'interès informatiu, únicament alguns són d'un gran interès per a l'audiència. És curiós veure com durant la temporada 1992-93, es va posar de

manifest que el percentatge d'esport televisiu protagonitzat per les dones era, únicament, d'un 4% (Jones, ed., 1996).

El que fa que el públic gaudeixi d'una retransmissió esportiva és el seguiment del resultat (Kopett, 1981, cfr. Durán; García Ferrando; Latiesta, 1998). Així, esports catalogats com a estètics, artístics o plàstics, són esports dels quals possiblement només gaudeixen aquells telespectadors/es que entenguin i coneguin a fons l'activitat, juntament amb algunes persones que es vegin atretes per la vistositat i la bellesa d'aquests esports. És a dir, únicament aquell/a telespectador/a que entengui l'esport podrà viure i "enganxar-se" a la retransmissió, atès que aquests esports són de caire subjectiu i es regeixen sota un codi i un reglament molt complex. Contràriament, esports com el futbol, el bàsquet o l'atletisme, podrien ser catalogats com a esports senzills d'entendre, ja que només ens hem de fixar en el moment en què la pilota s'introdueix dins d'una cistella, porteria o en el temps que triga l'atleta a recórrer 100 metres.

Hem de destacar que els mitjans de comunicació han emmarcat la gimnàstica artística femenina en un món de sacrifici, anorèxia i maltractaments, del qual ens serà difícil sortir, ja que són aquests aspectes els que fan augmentar l'audiència, que és la que dóna rendibilitat a la retransmissió. Però no s'adonen que la principal perjudicada és la base, iniciació i/o promoció d'aquest esport.

Reflexió final

Així doncs, parlem d'un esport amb un gran ventall de valors que ha anat fent seus en el transcurs del temps. Uns valors necessaris en una societat moderna com la d'avui. És per aquesta raó, que no podem permetre que estigui mancat d'una promoció escolar, que els clubs hagin de suprir el paper de les

escoles, que els practicants hi trobin una difícil accessibilitat, que la manera d'actuar dels mitjans de comunicació sigui negativa o pràcticament nul·la... Aquests i molts altres són, possiblement, factors que no deixen difondre, créixer i evolucionar un esport que podríem resumir com: *la proesa dins la bellesa*, però no per això hem de negar a les persones l'oportunitat de sentir magnèsia a la pell. Treballem i lluitem per no perdre un esport amb un alt percentatge d'humanisme.

Referències bibliogràfiques

- Abaurrea, L.: *Nueva estructura organizativa de la gimnasia artística en Cataluña, propuesta de una gimnasia para todos* (tesis doctoral), Barcelona: Universidad de Barcelona, Departamento de Teoría e Historia de la Educación. 1997.
- Bourgeois, M.: *Didactique de la gymnastique. Gymnastique pour l'élève: la plaisir d'apprendre*. París: Presses Universitaires de France, 1998.
- Durán, J.; García Ferrando, M.; Latiesta, M.: "El deporte mediático y la mercantilización del deporte: la dialéctica del deporte de alto nivel", a M. García Ferrando, N. Puig y P. Lagardera (comps): *Sociología del deporte*, Madrid: Alianza Editorial, 1998, pàg. 205-227.
- Estapé, E.: *Las habilidades gimnásticas en el ámbito educativo: el placer de aprender*, Zaragoza: INDE, 1999.
- García Ferrando, M. (1997): *Los españoles y el deporte, 1980-1995*, València: Tirant Lo Blanch.
- García Ferrando, M.; Puig, N. y Lagardera, P. (comps): *Sociología del deporte*, Madrid: Alianza Editorial, 1998.
- Gil, E.: *Repetició de la jugada. Història social de l'esport a l'Hospitalet*, L'Hospitalet: Centre d'Estudis de l'Hospitalet, 2000.
- Gutiérrez, M.: *Valores sociales y deporte. La Actividad Física y el Deporte como transmisores de valores sociales y personales*, Madrid: Gymnos Editorial, 1995.
- Jones, D.: *Esport i mitjans de comunicació a Catalunya*, Barcelona: Generalitat de Catalunya (Centre d'Investigació de la Comunicació) i Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport (Universitat Autònoma de Barcelona), 1996
- Lagardera, F.: *Una interpretación de la cultura deportiva en torno a los orígenes del*

deporte contemporáneo en Cataluña (tesis doctoral), Barcelona: Universidad de Barcelona, Departamento de Teoría e Historia de la Educación, 1990.

Mandell, R.: *Historia cultural del deporte*, Barcelona: Ediciones Bellaterra, s.a., Barcelona, 1986

Medina, X.: "El deporte como factor en la construcción sociocultural de la identidad", a *Ciencias Sociales y Deporte*, (Investigación social y deporte n.º1),

Pamplona: Asociación Española de Investigación Social Aplicada al Deporte, 1994, pàg. 143-146.

Mercurialis, J.: *Arte Gimnástico*, Madrid: I.N.E.F. Delegación Nacional de Educación Física y Deportes, 1973.

Pieron: *Pedagogía de la actividad física y el deporte*, Málaga: Unisport, Junta de Andalucía, 1986.

Puig, N. i Viñas, J.: "I després de l'I.N.E.F., què? On treballen els llicenciat espor-

tius", en *Temps de joc*, número 19, 1999, pàg. 5-9.

Puig, N.: "Esport i societat a Catalunya", en *L'Associacionisme i l'esport*, Congrés de l'Esport Català, Secretaria General de l'Esport, 1994, pàg. 251-264.

Thomas, L.; Fiard, J.; Soulard, C. y Chautems, G.: *Gimnasia deportiva de la escuela... a las asociaciones deportivas*, Barcelona: Agonos Lenda, 1997.